ŞI IERI VA FI O ZI

MIRCEA NEDELCIU

Mă întreb dacă natura face mereu acelaşi joc.

(A. Einstein)

Bineînţeles că veneam din somn, altfel cum să înceapă o zi? Şi cum despre lumea din care tocmai veneam nu ştiam mare lucru, cea în care aterizasem trebuia să-mi fie foarte familiară. Dar nu prea era. Mici semne ale unei incertitudini greu de definit au apărut din prima secundă de veghe. Ceasul de pe noptieră nu mai era acolo, nu-mi explicam de ce, iar lumina care venea prin perdelele semitransparente ale camerei, destul de scăzută de altfel, nu-mi permitea să ghicesc ora. Am presupus că e o zi cu cer acoperit, zile destul de numeroase prin regiunea noastră chiar şi în mijlocul verii, probabil datorită vecinătăţii fluviului şi a deltei sale. Am sărit din pat cu neliniştea specifică oricărui funcţionar care crede că a întîrziat la serviciu şi nici nu are la îndemînă un ceas. Am intrat în coridorul care uneşte dormitorul de sufragerie şi,

pe la jumătatea acestuia, am apucat pe bîjbîite clanţa uşii de la baie. M-am trezit în bucătăria rece, neaerisită, plină de mirosuri amestecate: prăjeli, rîncezeli, fum de tutun impregnat în pereţi. Pe masă şi pe aragaz zăceau vase murdare, scrumiere pline, ceşti mînjite de zaţ de cafea, coji uscate de portocale. Imaginea nu mi se părea deloc străină, era chiar firească pentru modul meu de viaţă, însă... eu voisem să intru în baie! Din dormitor, venind pe culoar, uşa de la sala de baie trebuia să fie în stînga, iar cea a bucătăriei în dreapta. Sau poate eu veneam de obicei dinspre sufragerie şi imaginea pe care se fonda automatismul meu era acum întoarsă! În fond, nu locuiesc în acest apartament decît de vreo trei luni, din aprilie mai exact, iar cel în care am stat înainte nu era deloc deosebit de acesta; poate doar o altă orientare faţă de punctele cardinale şi mici inversări ale funcţionalităţilor acordate unor încăperi dispuse asemănător. Am dedus că o astfel de senzaţie este cît se poate de normală atunci cînd te trezeşti la alte ore decît cele obişnuite şi am intrat decis în baie.

Eram convins că n-am timp să mă şi bărbieresc. Faţa pe care mi-o arăta oglinda era însă cam buhăită, încercănată, evident marcată de un somn prost, şi o bărbiereală bună i-ar fi fost necesară, ar fi împrospătat-o. Apa rece mi-a făcut bine, dar mi-a şi accentuat impresia că văd în jurul meu alte obiecte decît cele obişnuite, unele asemănătoare întrucîtva şi totuşi puţin diferite. Poate ele erau aceleaşi şi eu le vedeam altfel. Aveam dintr-o dată o percepţie mai acută a unor imagini pe care le priveam zilnic fără prea multă atenţie sau chiar aceste imagini erau altfel? Bomba cu spumă de ras era roşie şi mare, cînd eu mă aşteptam să fie verzuie şi ceva mai mică, pe chiuvetă se depuseseră săruri gălbui într-un desen abstract pc care nu-l remarcasem, bumbii de metal cu care oglinda era prinsă în perete păreau să fi ruginit peste noapte. Am ieşit repede din baie şi am luat cu mine regretul că n-am timp să-mi bărbieresc obrazul, să-l fac mai al meu şi să reduc astfel şi restul imaginii la alura ei cunoscută. Am luat-o pe culoar

spre dormitor şi din nou automatismul mişcărilor mele matinale mi-a jucat o festă.

Acum însă nu mă mai deranja numai faptul că ajunsesem în sufragerie cînd eu aveam treabă în dormitor, ci şi faptul că pe canapeaua de lîngă bibliotecă am descoperit o femeie dormind. M-am apropiat de ea şi am recunoscut-o; era colega mea, Zoia, muzeograf, ca mine şi ca încă alţi băieţi şi alte fete, la Muzeul Arheologic şi de Ştiinţe Naturale al Deltei. Sînt un om distrat, însă nu-mi place să beau şi n-am fost niciodată atît de beat încît să nu-mi aduc aminte dimineaţa ce-am făcut în seara anterioară. Am presupus că în sfîrşit mi s-a întîmplat şi acest lucru nu tocmai plăcut. Nu reuşeam să înţeleg totuşi de ce, dacă tot o invitasem pe Zoia la mine (cum se mai întîmplase deja de cîteva ori) şi dacă tot ne petrecusem seara bînd şi trăncănind, fumînd şi bînd cafele şi bîrfindu-ne colegii în bucătăria mea nu tocmai curată, de ce după aceea nu ne culcaserăm amîndoi în acelaşi pat? Poate ne certasem şi nu-mi aminteam, dar atunci de ce nu plecase la ea acasă, doar stă în blocul vecin? Cred că am şi ridicat din umeri ca în faţa cuiva care-ţi pune o întrebare imposibilă. Acel cineva desigur că nu era prezent şi dezvinovăţirea mea nu a convins pe nimeni. Am lăsat toate aceste mici nimicuri să plutească în ceaţa lor sau în aceea din capul meu pentru prima dată mahmur în sensul propriu al cuvîntului şi m-am întors în dormitor să mă îmbrac în viteză. Eram convins că am întîrziat la serviciu şi că timpul, ca de obicei în astfel de cazuri, se scurge cu o repeziciune mult mai mare, nedorită, stresantă. Îmbrăcîndu-mă, am mai adresat pereţilor, mobilelor, împrejurimii trupului şi alte priviri atente, mai puţin distrate decît de obicei. În lumina ce părea să crească imperceptibil nu mi-a fost greu să descopăr semne noi, crăpături în zugrăveala pereţilor, nuanţe şi forme noi ale unor obiecte de serie. M-am gîndit că aşa trebuie să vadă aceste lucruri orice străin, orice om care nu le vede în fiecare zi, poate eu însumi le-am mat văzut aşa şi atunci cînd le cumpărasem şi le instalasem în dormitor. O senzaţie de lucru străin care urmează să-ţi

devină familiar şi să-l uiţi încetul cu încetul, senzaţie citită, în această dimineaţă mahmură, de la coadă la cap. Ceva care semăna cu o propoziţie tradusă din latină în română de cineva care nu ştie să facă şi cuvenitele transformări ale topicii şi lasă cuvintele traduse în locurile lor din fraza latină.

Cît de străin trebuie să fie sau să devină cineva faţă de lumea în care el trăieşte zi de zi pentru a încerca o astfel de senzaţie? – m-am întrebat şi jocul m-a prins. Închizînd uşa liftului m-am pregătit să citesc în nemţeşte cifra trei pe care o ştiam scrisă cu vopsea pe partea dinăuntru a uşii de la palier şi chiar am rostit „drei” cînd am văzut că, de fapt, cineva se jucase cu aceeaşi vopsea galbenă şi transformase treiul în opt. O glumă nevinovată pe care am preluat-o în jocul meu. Am rostit „acht” şi am apăsat butonul de jos, întorcîndu-mă apoi spre oglindă şi reexaminîndu-mi chipul neras, îmbătrînit din această cauză. Aş fi vrut să fredonez ceva vesel ca să-mi refac moralul, dar nu-mi venea în minte nici un cîntec. Pe urmă mi s-a părut că liftul merge prea încet şi că el încă mai cobora cînd ar fi trebuit să fiu de multă vreme ajuns la parter. Am pus şi această senzaţie pe seama grabei mele, pe seama fricii de întîrziere şi de neplăcute schimburi de cuvinte cu directorul muzeului.

Instituţia noastră este una dintre cele mai importante pentru cultura regiunii noastre, pentru faima ei dincolo de hotarele ţării – obişnuieşte să spună directorul Gîngea cînd te prinde că întîrzii. Cei care ne vizitează muzeul în timp de vară sînt cu miile. Vin cu autocarele din staţiunile litoralului, după ce au luat micul dejun la un motel din drum. Vizitează în viteză cele optsprezece săli ale muzeului nostru şi se grăbesc apoi să se urce pe vaporaşele care-i plimbă toată ziua pe canale şi pe ghioluri, printre insuliţe şi plauri plutitori. Pînă la ora prînzului tot mai încearcă să fotografieze pelicani sau egrete cu aparatele lor fără teleobiective, dar ghizii îi asigură că abia după-amiază vor intra în inima deltei şi acolo pasări sînt cu miile. Masa de prînz, compusă din şapte feluri de peşte, o stropesc încă cu vin alb, vodcă, bere şi chiar whisky. Moleşeală care-i apucă

după aceea, cînd părăsesc insuliţa pe care se află restaurantul, îi obligă să se înghesuie la barul vaporului şi să ceară cafele concentrate, să uite de becaţe, cormorani, stîrci şi nagîţi şi să picotească în locurile umbrite de pe punte. Mă gîndesc în ce fel li se pare lor că arată muzeul nostru, delta, restaurantul de pe insuliţe, interiorul vaporaşului, cu care aproape că se familiarizează peste zi şi apoi, traversînd spre muzeu, mă trezesc că spun în franceză; „Cest une cigogne!” Lîngă intrarea în muzeu se află, într-adevăr, cocoţat în salcîmul bătrîn, care a mai rămas în picioare după teribila furtună din vara trecută, un cuib de barză. Cît de străin faţă de acest loc, ar trebui să fii ca uitîndu-te la salcim şi la cuibul uriaş din vîrfui lui să observi toate detaliile? „C’est un nid de cigogne!”

În parcarea de lîngă muzeu erau deja vreo zece autocare. Toate noi, moderne, deloc asemănătoare cu acelea ale oficiului local de turism, prevăzute cu geamuri cu mercur ce par fumurii cînd le priveşti din afară şi-ţi asigură o imagine de o claritate deosebită cînd priveşti dinăuntru, prevăzute cu instalaţii de aer condiţionat, cu televizoare, avînd un design bine studiat şi culori armonizate. În alte zile cîte un astfel de autocar pierdut în mulţimea de maşini vechi atrăgea în jurul lui toţi şoferii să-l examineze curioşi şi cu invidie, să-i ceară şoferului titular detalii tehnice, să spună apoi bancuri şi amintiri serbede. Acum toate cele zece sau unsprezece autocare erau la fel de frumoase. Am pronunţat de mai multe ori în gînd cuvîntul „coach” (autocar) în timp ce-mi făceam loc printre turiştii de naţionalităţi diferite care-şi aşteptau rîndul să

intre în muzeu. Acum eram sigur că am întîrziat şi aşteptam să văd mutra buhăită a lui Gîngea făcîndu-mi mai întîi reproşuri din priviri La intrare însă nu se afla decît colegul meu Zaharia care prelua un grup şi se burzuluia neaşteptat de violent la casieră. Cînd m-a văzut mi-a strigat şi mie cu aceeaşi voce furioasă:

— La ora-sta se vine, mă? Ia-ţi un grup şi dă-i drumul imediat în muzeu!

I-am făcut semn cu degetul arătător în dreptul buzelor ţuguiate care spuneau „Sşşşt!” pentru că nu voiam ca ţipetele lui isterice să-l atragă pe director în hol. În timp ce grupul de turişti mă urma către prima sală a muzeului am căutat în minte echivalentul cuvîntului românesc ticălos în franceză. L-am găsit şi i l-am aplicat poate pentru prima dată lui Zaharia. **Zaharia le salaud! Qu’est-ce qu’il est salaud ce type!** Apoi am început să vorbesc despre hărţile care încercau să arate formele succesive ale deltei noastre în diverse ere geologice. În timp ce vorbeam, făceam efortul să mă gîndesc şi cît de străin ar trebui să fie cineva pentru a-şi putea imagina în detaliu cum arătau aceste locuri în vremurile atît de îndepărtate la care se refereau hărţile. Turiştii nu păreau să mă asculte, nu vedeam adică în ochii lor nici o sclipire care să-mi confirme că măcar mă ascultau cu bunăvoinţă. Îşi făceau pur şi simplu datoria de a trece prin muzeu înainte de a urca pe vapor pentru că aşa era programul. O, cît de străini îmi păreau dintr-o dată. Parcă nu erau numai francezi, belgieni sau americani, ci, de-a dreptul extratereştri. Gîndindu-mă în ce fel le-aş vorbi unor extratereştri despre muzeul nostru m-am trezit spunînd fraze ciudata la care ascultătorii mei n-au reacţionat în nici un fel.

Iată cîteva exemple de propoziţii care mi-au rămas în minte şi m-au urmărit toată ziua pentru că m-au făcut să tresar în clipa imediat următoare după ce le rostisem.

„Materia vie nu e singura structură capabilă să prelucreze informaţie.”

„Informaţii mai adînci decît cele genetice ne pun în contact direct cu forma reală a zonelor terestre reprezentate naiv în aceste scheme grafice”. (Mă refeream, desigur, la hărţi.)

„Evenimentele acestui cîmp (nu-mi amintesc despre ce vorbeam!) se succed într-o anumită ordine pentru mine şi în alta pentru dumneavoastră, ceea ce este cît se poate de firesc!”

„Viul comunică cu viul fără să ţină seama de nici un fel de bariere puse de spaţiu sau de timp (!), iar logicile care se împiedicau de vechea idee contrară au fost recent depăşite. Muzeul nostru este un foarte bun exemplu.”

Etc. Etc. Etc.

Este firesc să nu-mi mai amintesc mare lucru pentru că am vorbit mult şi cu mare poftă de a mă exprima, admirîndu-mă în timp ce vorbeam, ignorînd mutrele nu tocmai pline de inteligentă ale celor care mă priveau, încercînd să-i copleşesc prin informaţia mea multilaterală şi siguranţa cu care mă avînt în demonstraţii ştiinţifice. Către sfîrşitul speech-ului, mă aflam în sala dedicată ultimelor realizări ale oamenilor muncii din regiunea noastră şi programelor de integrare economică şi prezervare a deltei. Îmi mai amintesc că m-am lansat într-o teorie care ţinea de asemănările dintre limbajul articulat, al „celei mai evoluate specii de pe pămînt, omul” şi sistemul imunitar al organismelor vii. Ambele, spuneam, se constituie din secvenţe cu semnificaţie proprie care produc mereu alte şi alte semnificaţii prin combinaţiile lineare dintre ele. Nu este o cunoaştere completă înmagazinarea

întregului lexic al unei limbi şi nici imunitatea unui organism în care toţi cei 20 de aminoacizi există nu este asigurată. Sintaxa aminoacizilor e poate mai importantă decît capacitatea lor de a recunoaşte substanţe străine de organism şi de a determina apoi producţia de anticorpi. Datorită secvenţialităţii liniare în ambele sisteme (al limbii şi al imunităţii) sînt posibile noi şi noi mesaje, nemaicunoscute înainte. Cele care se adaugă, însă, pot schimba semnificaţia de ansamblu a tuturor celorlalte. Astfel că adevărata problemă nu este aceea de a avea în vedere ansamblul, aşa cum îşi închipuie cei mai mulţi vizitatori ai muzeului, ci a alege mereu cea mai bună continuare în funcţie de situaţia în care textul se află. Cred că am pierdut şirul aproximativ în acest punct al demonstraţiei mele. Cineva, unul dintre colegii mai tineri pe care încă nu-i cunosc, sau unul dintre studenţii care-şi fac practica de vară în muzeul nostru, a venit dinspre ieşire şi a strigat către Zaharia, care tocmai îşi terminase expozeul şi le dăduse drumul turiştilor:

— Vă înscrieţi în excursia de o zi în...

Datorită zgomotului pe care-l făceau cei din grupul abia eliberat din chinga expunerii lui Zaharia n-am reuşit să aud ultimul cuvînt. Cum tot îmi pierdusem şirul am decis să mă opresc şi am mulţumit pentru atenţie celor care nu mă ascultaseră, urîndu-le o excursie plăcută în deltă. M-am apropiat de Zaharia şi de studentul care făcea înscrieri pentru o excursie de o zi. Aveam chef să părăsesc pentru o zi muzeul, oraşul, apartamentul meu stas, mobilat cu scaune, mese, canapele şi corpuri de bibliotecă produse în serie. Oriunde s-ar fi făcut acea excursie, voiam şi eu să merg. Aşa că imediat ce studentul s-a întors spre mine şi m-a întrebat: „Vreţi să vă înscrieţi la excursia de o zi...” nu l-am mai lăsat să continue şi am zis da. Nu mă interesa deloc unde se face acea excursie.

Acum, cînd scriu, încerc să reînnod firul demonstraţiei de acolo de unde ieri, în muzeu, l-am părăsit datorită nebunei pofte de a ieşi din cotidian şi apariţiei nesperate a

ofertei de excursie. Deci, în funcţie de situaţia textuală dată, cea mai importantă problemă este aceea a alegerii celei mai bune continuări. Sînt de acord în timp ce scriu cu acest lucru gîndit ieri şi ştiu că tot ce voi adăuga de aici încolo textului meu va schimba sensuri de cuvinte, fraze şi intonaţii anterioare. Dar ce voiam să spun cu această seducătoare ipoteză? Care ar fi fost pasul următor al demonstraţiei dacă nu m-aş fi lăsat întrerupt de ciudatele mele pofte de evaziune? Vreau să zic, în situaţia acelui text, cel de ieri, care să fi fost cea mai bună continuare?

După ce studentul a înscris numele meu într-un dosar, Zaharia mi-a zvîrlit o privire furioasă şi cîteva cuvinte jignitoare pe care nu vreau să le reproduc. Mi-a întors spatele şi a plecat glonţ spre biroul directorului. Cînd am trecut spre laboratoare am văzut-o pe Zoia ieşind din biroul directorial, ştergîndu-şi cu batista ochii înroşiţi de plîns. Desigur că m-am apropiat de ea cu intenţia de a o consola sau de a-i spune o glumă care s-o facă să nu pună la inimă răbufnirile de măgar bătrîn ale lui Gîngea. Mărturisesc totodată că eram ros şi de curiozitate. Voiam să ştiu ce se petrecuse cu o seară înainte, de ce dormise la mine în sufragerie, cum arătam cînd mă îmbătăm de mi se rupea filmul şt alte detalii, poate banale, poate surprinzătoare. Ea însă m-a privit cu furie şi mi-a strigat printre sughiţuri de plîns.

— Eşti un monstru. De ce nu m-ai trezit, vrei să-mi pierd slujba? Vrei să te răzbuni ca un ticălos ce eşti!

Am rămas interzis în mijlocul holului mare care face legătura între prima şi ultima sală a muzeului. Nu înţelegeam de ce atîta patimă pentru o întîrziere de cîteva minute. Pentru ce să mă răzbun, de ce sînt un ticălos, etc. etc. Cineva s-a apropiat din spate şi mi-a pus mîna pe umăr. Era colegul meu Felix, biologul nostru însărcinat cu supravegherea acvariului. Pînă şi el, care mi-a fost totdeauna prieten, a găsit cu cale să-mi facă reproşuri. A zis:

— Dacă ai fi făcut aşa cum ţi-am spus eu, n-ai fi ajuns într-o asemenea situaţie.

— Ce dracu’ mi-ai spus, mă, ce-aveţi cu toţii azi, aţi înnebunit?

— Păi, de cîte ori ţi-am spus eu că ar fi bine să aveţi un copil? Trebuia să-i faci un copil, asta-i!

— Cum să-i fac un copil? – am întrebat eu mirat. Nu-mi spusese niciodată aşa ceva, iar Zoia era o colegă pe care o simpatizam şi atît. Uneori se culca la mine şi făceam dragoste, dar nu eram căsătoriţi şi nu ne gîndisem niciodată împreună la copii.

Mirarea lui Felix părea să fie chiar mai mare decît a mea. După cîteva secunde de holbare a ochilor către mine mi-a întors şi el spatele şi s-a cărat. Am plecat şi eu în laboratorul meu unde am repetat pînă seara de zeci de ori o aceeaşi experienţă de la care nu aşteptam nici o surpriză. Am muncit conştiincios şi fără chef, încercînd tot timpul să nu mă gîndesc deloc la felul nefericit în care îmi începusem ziua.

Acum, cînd scriu şi cînd sînt convins că aleg cea mai bună continuare pentru situaţia textuală dată pînă la acest cuvînt, încep să înţeleg ce mi s-a întîmplat „ieri”. De fapt, cred că deja înţelesesem de ieri pentru că întorcîndu-mă acasă obosit, seara tîrziu, în lift am apăsat automat pe butonul pentru etajul opt şi nu pe acela pentru etajul trei cum o voi face astă seară.

Ştiu acum că peste vreo opt-nouă ani voi fi căsătorit cu actuala mea colegă şi prietenă Zoia. Că voi trăi cu ea într-un apartament de la etajul opt din chiar blocul acesta unde acum locuiesc la etajul trei, singur. Pînă în ziua aceea urîtă pe care am şi trăit-o nu vom avea copii şi această situaţie va face dificilă convieţuirea în menajul nostru. Apartamentul acela de la opt va fi identic cu cel în care stau acum numai că de la

intrare voi avea spre dreapta dormitorul şi spre stînga sufrageria şi nu invers cum e aici la trei. Baia şi bucătăria se vor afla tot faţă în faţă, dar iarăşi inversate faţă de cum sînt aici. Directorul Gîngea va fi pensionat sau va muri, iar locul lui va fi luat de colegul meu Zaharia care se va purta urît cu mine şi cu Zoia. Ştiu deci că de acum în opt ani nu mă aşteaptă nimic bun şi ar trebui să mă întreb (în scris, ca o continuare la situaţia textuală dată) de ce nu mă sinucid. Ei, bine, iată de ce:

Pentru că studentul acela mi-a propus o excursie de o zi în trecut, şi eu m-am înscris la ea şi va trebui s-o fac. Apoi, pentru că nu ştiu nici ce lucruri frumoase se ascund în fiecare din cele cîteva mii de zile care mă mai despart de acea zi a discuţiilor violente din familia mea viitoare şi de la serviciul meu care va fi acelaşi ca şi azi. Am dreptul să sper că şi după ziua aceea urîtă lucrurile se mai pot îndrepta şi vor deveni frumoase, poate că voi avea şi un copil cu Zoia, nu vom fi chiar aşa de bătrîni încît să nu mai avem acest curaj. Dar mai ales, ceea ce mă îndeamnă să trăiesc, să suport cu seninătate monotonia apartamentului stas, a mobilei stas, a muncii mele lipsite de surprize, este curiozitatea nebună de a şti ce s-a întîmplat cu adevărat în ieri-ul cel adevărat. Poate ieri s-a întîmplat ceva formidabil de frumos pentru mine, ceva care mă determină într-un mod esenţial şi mă face imun la meschinăria vieţii care mă aşteaptă. Voi face excursia aceea de o zi în trecut şi voi fi bucuros. Voi decide abia după aceea dacă sînt imun sau nu. Cea mai bună continuare a acestui text este deci aceasta: Şi ieri va fi o zi.